

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

ЯКОВЛЄВА ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА МЕДИЧНУ
ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що одним із показників суспільного розвитку будь-якої країни, відображенням її соціально-економічного та морального стану, вагомим фактором формування демографічного, економічного, трудового та культурного потенціалу суспільства є здоров'я самого населення. Державне регулювання забезпечення права на медичну допомогу має прямий вплив на розвиток усіх напрямів діяльності держави, що обов'язково знаходить своє відображення у курсі розвитку всієї країни. Здоров'я нації – це запорука економічного розвитку держави, наповнення її бюджету шляхом ефективного виробництва, високої працездатності населення тощо. Охорона здоров'я у всьому світі сфокусована на організації зусиль громадськості і самих держав щодо покращення здоров'я населення, фінансування та забезпечення в отриманні якісної і доступної медичної допомоги.

На жаль, сьогодні в Україні показники здоров'я нації постійно знижуються, а конституційне право на медичну допомогу не реалізовується належним чином, тому вітчизняне медичне обслуговування потребує значного покращення і чіткого державного регулювання. Враховуючи це, наразі перед українською системою охорони здоров'я поставлено конкретне завдання – при жорстких ресурсних обмеженнях створити якісно нову систему, спроможну забезпечити доступну та якісну медичну допомогу для всіх громадян.

Стан наукової розробки теми. Загальні питання права на медичну допомогу у своїх наукових працях досліджували З.В. Гладун, К.І. Головачова, Л.І. Заморська, Г.А. Миронова, Л.Т. Первова, О.О. Прасов, І.Я. Сенюта, З.С. Черненко та ін. Безпосередньо проблематиці державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні присвячені роботи С.Г. Бойка, Т.В. Дудіної, Ю.В. Назарка, М.М. Самофала, О.М. Соловйової, Н.Д. Солоненка, О.А. Стефанишиної, О.О. Терзі, Ю.Т. Шарабчийова й ін. Аналіз ключових проблем забезпечення права на медичну допомогу дає підстави для висновку, що ця проблематика є всеохоплюючою. Однак, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, присвячених досліджуваній темі, практично відсутня комплексна наукова робота стосовно державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в сучасних українських реаліях.

Метою роботи є дослідження державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні.

Зазначена вище мета досягається постановкою таких **завдань**:

- розглянути загальні аспекти дослідження права на медичну допомогу;

- окреслити нормативне регулювання забезпечення права на медичну допомогу;
- охарактеризувати публічно-владні інститути забезпечення права на медичну допомогу;
- обґрунтувати фінансову доступність медичної допомоги як однієї із державних гарантій забезпечення права на таку допомогу;
- визначити проблеми реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу в Україні та запропонувати способи їх вирішення;
- узагальнити впровадження в Україні досвіду країн Європейського Союзу щодо гарантій реалізації права на медичну допомогу.

Об'єктом роботи є суспільні відносини, що виникають у зв'язку із державним регулюванням забезпечення права на медичну допомогу.

Предметом роботи є державне регулювання забезпечення права на медичну допомогу.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям даної роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Безпосередньо, методи структурного аналізу та синтезу були використані при відборі інформації за темою магістерської роботи. Формально-логічний метод та метод теоретичного узагальнення використовувалися при визначенні основних понять дослідження. На основі системно-функціонального та порівняльно-правового методів розкрито окремі питання державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні. Використання системно-аналітичного методу та причинно-наслідкового аналізу дало змогу визначити проблеми реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу в Україні та запропонувати способи їх вирішення. За допомогою методу групування узагальнено впровадження в Україні досвіду країн Європейського Союзу щодо гарантій реалізації права на медичну допомогу. На основі логічного і діалектичного методів зроблено висновки проведеного дослідження.

Наукова новизна дослідження. Магістерська робота є самостійною науковою працею у галузі публічного управління, в якій автором отримано науково-обґрунтовані результати, що розкривають основні положення державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу та визначають способи вирішення проблем реалізації прав пацієнтів на таку допомогу в Україні. Основні положення магістерської роботи, що визначають її наукову новизну, полягають: в уточненні поняття «право на медичну допомогу»; в обґрунтуванні фінансової доступності медичної допомоги як однієї із державних гарантій забезпечення права на таку допомогу; у формулюванні способів вирішення проблем реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу з урахуванням

сучасних українських реалій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що на основі аналізу вітчизняної нормативно-правової бази та здобутків вітчизняної медичної й управлінської думки в магістерській роботі досліджено державне регулювання забезпечення права на медичну допомогу та запропоновано способи вирішення проблем реалізації прав пацієнтів на таку допомогу з урахуванням сучасних українських реалій. Практичне застосування отриманих результатів сприятиме якісному й ефективному впровадженню подальших змін у вітчизняній сфері охорони здоров'я, що у загальному підсумку значно підвищить результативність реформування цієї сфери.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 81 сторінку, основного тексту 72 сторінки. Список використаних джерел налічує 76 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і рівень розробленості обраної теми; визначено мету й основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; описано наукову новизну; встановлено практичне значення одержаних результатів магістерської роботи; зазначено структуру та обсяги роботи.

У **першому розділі** *«Загальні аспекти дослідження права на медичну допомогу»* розглянуто загальні аспекти дослідження права на медичну допомогу.

У **підрозділі 1.1.** *«Сутність права на медичну допомогу»* окреслено сутність права на медичну допомогу та встановлено, що це законодавчо закріплене та гарантоване державою право (можливість) кожної людини отримувати у закладах охорони здоров'я чи окремо в приватних лікарів, котрі здійснюють професійну медичну діяльність відповідно до чинного законодавства, медичну допомогу. Така допомога являє собою вид професійної діяльності, який включає комплекс заходів (дій), що спрямовані на профілактику, діагностику, лікування і реабілітацію, з метою збереження, зміцнення та відновлення максимально досяжного рівня фізичного й психічного стану людського організму, а також на випадки, що не пов'язані із захворюваннями.

У **підрозділі 1.2.** *«Принципи організації надання медичної допомоги»* наведено принципи організації надання медичної допомоги та розкрито їх зміст. З'ясовано, що ключовим принципом є доступність надання медичної допомоги, що являє собою одне із

визнаних міжнародною спільнотою соціальне право, котре забезпечується державами та включає такі складові елементи – нормативні, організаційні, економічні та інформаційні.

У другому розділі *«Окремі питання державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні»* здійснено ґрунтовний аналіз окремих питань державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні.

У підрозділі 2.1. «Нормативне регулювання забезпечення права на медичну допомогу» окреслено нормативне регулювання забезпечення права на медичну допомогу. Узагальнено, що нормативно-правове регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні включає значну кількість правових актів, котрі умовно можна структурувати на: конституційне законодавство, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано парламентом України, загальне законодавство про охорону здоров'я населення та галузеве законодавство, норми якого регулюють суспільно-правові відносини у сфері надання медичної допомоги.

У підрозділі 2.2. «Публічно-владні інститути забезпечення права на медичну допомогу» охарактеризовано публічно-владні інститути забезпечення права на медичну допомогу. Узагальнено, що на сьогоднішній день в Україні склалася дієва система публічно-владних інститутів забезпечення права на медичну допомогу, яка включає в себе Президента України, органи законодавчої (Верховна Рада України та відповідні профільні комітети) і виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я, Держлікслужба, Національна служба здоров'я, місцеві державні адміністрації) та органи місцевого самоврядування. Повноваження зазначених інституцій щодо забезпечення права на медичну допомогу визначаються і здійснюються відповідно до діючих нормативно-правових актів України.

У підрозділі 2.3. «Фінансова доступність медичної допомоги як одна із державних гарантій забезпечення права на таку допомогу» обґрунтовано фінансову доступність медичної допомоги як однієї із державних гарантій забезпечення права на таку допомогу. Встановлено, що фінансова доступність медичної допомоги, як одна із державних гарантій забезпечення права на таку допомогу, передбачає передання повноважень і відповідних фінансових ресурсів на регіональний рівень, яка ґрунтується, перш за все, на принципах рівності і справедливості, повсюдності та субсидіарності, а також принципу «гроші ходять за пацієнтом». З'ясовано, що очікуваними результатами від запланованих перетворень є створення сучасної моделі фінансування надання медичної допомоги європейського зразка, котра може забезпечити ефективне використання наявних ресурсів у системі охорони здоров'я. Запропоновано для подальшого покращення фінансового забезпечення права на медичну допомогу в Україні розробити та впровадити таку систему

фінансування сфери охорони здоров'я, яка б врахувала як можливості людей, так і їх потреби. З цією метою доцільним є поєднання різних джерел фінансування, що у значній мірі дозволить покращити фінансування надання медичної допомоги. Висловлено думку, що раціональний розподіл фінансового навантаження у питанні оплати наданої медичної допомоги між різними категоріями осіб, роботодавцями та державою забезпечить збільшення надходжень коштів та покращення якості і доступності медичних послуг.

У третьому розділі *«Удосконалення державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу з урахуванням сучасних українських реалій»* запропоновано удосконалити державне регулювання забезпечення права на медичну допомогу з урахуванням сучасних українських реалій.

У підрозділі 3.1. «Проблеми реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу в Україні та способи їх вирішення» визначено проблеми реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу в Україні та запропонувати способи їх вирішення. Встановлено, що проблем у сфері реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу в Україні існує чимало, однією з найважливіших яких є законодавча, адже якісний нормативний фундамент є запорукою належної правореалізації й правозастосування. Тому сьогодні ситуація у питанні реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу потребує уваги науковців, практиків-медиків, юристів та всього суспільства. Запропоновано для вирішення існуючих проблем здійснити низку організаційно-правових, фінансово-економічних та освітньо-кваліфікаційних заходів для належного реформування сфери охорони здоров'я і завершення формування галузі медичного права.

У підрозділі 3.2. «Впровадження в Україні досвіду країн європейського союзу щодо гарантій реалізації права на медичну допомогу» узагальнити впровадження в Україні досвіду країн європейського союзу щодо гарантій реалізації права на медичну допомогу. З'ясовано, що закріплення права на медичну допомогу на рівні європейських документів з прав людини є свідченням визнання світовим співтовариством цього права, що покладає на держави, зокрема й на Україну, обов'язки стосовно його забезпечення. В Україні нині триває робота з удосконалення правового регулювання сфери охорони здоров'я. Окремо зазначено, що попри заходи реалізовані для підвищення гарантій реалізації права на медичну допомогу, актуальною залишається низка проблем, котрі вимагають подальшого чіткого правового розв'язання та суворого регулювання.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджено державне регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні та запропоновано способи його удосконалення з урахуванням сучасних українських реалій. Отриманні результати у процесі дослідження дають змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Право на медичну допомогу – це законодавчо закріплене та гарантоване державою право (можливість) кожної людини отримувати у закладах охорони здоров'я чи окремо в приватних лікарів, котрі здійснюють професійну медичну діяльність відповідно до чинного законодавства, медичну допомогу. Така допомога являє собою вид професійної діяльності, який включає комплекс заходів, що спрямовані на профілактику, діагностику, лікування і реабілітацію, з метою збереження, зміцнення та відновлення максимально досяжного рівня фізичного й психічного стану людського організму, а також на випадки, що не пов'язані із захворюваннями. Право на медичну допомогу є об'єктивним, конституційним, особистісним немайновим правом, метою законодавчого закріплення якого є декларація певних соціальних досягнень та утвердження правових підстав для громадянина вимагати від держави конкретних соціально-правових гарантій та правових механізмів їх дотримання. Для цього права організація надання медичної допомоги повинна відбуватися із суворим дотриманням загальноприйнятих та нормативно визначених принципів (доступність, якість, кваліфікованість, безоплатність, солідарність).

2. Нормативно-правове регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні включає значну кількість правових актів, котрі умовно можна структурувати на: конституційне законодавство, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, загальне законодавство про охорону здоров'я населення та галузеве законодавство, норми якого регулюють суспільно-правові відносини у сфері надання медичної допомоги. На жаль, більшість правових актів, що регулюють питання надання медичної допомоги в Україні не мають певної системності й комплексності та були прийняті у різні часові проміжки, що, у свою чергу, спричинило значну їх колізійність. У результаті це допускає можливість їх подвійного та неоднорідного тлумачення, що у кінцевому підсумку негативно позначається на реалізації права особи на медичну допомогу.

3. На сьогодні в Україні склалася дієва система публічно-владних інститутів забезпечення права на медичну допомогу, яка включає в себе Президента України, органи законодавчої (Верховна Рада України та відповідні профільні комітети) і виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я, Держлікслужба, Національна

служба здоров'я, місцеві державні адміністрації) та органи місцевого самоврядування. Повноваження зазначених інституцій щодо забезпечення права на медичну допомогу визначаються і здійснюються відповідно до діючих нормативно-правових актів України.

4. Фінансова доступність медичної допомоги, як одна із державних гарантій забезпечення права на таку допомогу, передбачає передання повноважень і відповідних фінансових ресурсів на регіональний рівень, яка ґрунтується, перш за все, на принципах рівності і справедливості, повсюдності та субсидіарності, а також принципу «гроші ходять за пацієнтом». Очікуваними результатами від запланованих перетворень є створення сучасної моделі фінансування надання медичної допомоги європейського зразка, котра може забезпечити ефективне використання наявних ресурсів у системі охорони здоров'я. Для подальшого покращення фінансового забезпечення права на медичну допомогу в Україні необхідно розробити та впровадити таку систему фінансування сфери охорони здоров'я, яка б врахувала як можливості людей, так і їх потреби. З цією метою доцільним є поєднання різних джерел фінансування, що у значній мірі дозволить покращити фінансування надання медичної допомоги. Вважаємо, що раціональний розподіл фінансового навантаження у питання оплати наданої медичної допомоги між різними категоріями осіб, роботодавцями та державою забезпечить збільшення надходжень коштів та покращення якості і доступності медичних послуг.

5. Проблем у сфері реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу в Україні існує чимало, однією з найважливіших яких є законодавча, адже якісний нормативний фундамент є запорукою належної правореалізації й правозастосування. Тому сьогодні ситуація у питанні реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу потребує уваги науковців, практиків-медиків, юристів та всього суспільства. Для вирішення існуючих проблем необхідно здійснити низку організаційно-правових, фінансово-економічних та освітньо-кваліфікаційних заходів (удосконалення первинної медико-санітарної допомоги, розроблення страхових механізмів, посилення вимог стосовно надання й отримання медичної освіти тощо) для належної реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу та, в цілому, якісного перевтілення вітчизняної сфери охорони здоров'я.

6. Закріплення права на медичну допомогу на рівні європейських документів з прав людини є свідченням визнання світовим співтовариством цього права, що покладає на держави, зокрема й на Україну, обов'язки стосовно його забезпечення. В нашій державі нині триває робота з удосконалення правового регулювання сфери охорони здоров'я. Водночас, попри вже реалізовані заходи для забезпечення права на медичну допомогу, актуальною залишається низка проблем, котрі вимагають подальшого чіткого правового розв'язання та суворого державного регулювання. Вважаємо, що впровадження в Україні

досвіду країн Європейського Союзу щодо гарантій реалізації права на медичну допомогу дасть змогу: реально дотримуватися в Україні права людини на медичну допомогу; забезпечувати право на медичну допомогу; створити усі умови для доступного медичного обслуговування та реалізації гарантій права на медичну допомогу.

АНОТАЦІЯ

Яковлєва В.В. Державне регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття академічного ступеня «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2020.

Магістерську роботу присвячено дослідженню державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні. У вступі обґрунтовано актуальність та рівень дослідженості теми; окреслено мету та основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; описано наукову новизну; встановлено практичне значення отриманих результатів магістерської роботи; зазначено структуру та обсяг роботи. На початку роботи розглянуто загальні аспекти дослідження права на медичну допомогу, а саме розкрито сутність права на медичну допомогу, наведено принципи організації надання такої допомоги та розкрито їх зміст. Основна частина дослідження присвячена ґрунтовному аналізу окремих питань державного регулювання забезпечення права на медичну допомогу в Україні. Безпосередньо окреслено нормативне регулювання забезпечення права на медичну допомогу, котре умовно можна структурувати на: конституційне законодавство, міжнародні договори, загальне законодавство про охорону здоров'я та галузеве законодавство, норми якого регулюють суспільно-правові відносини у сфері надання медичної допомоги. Охарактеризовано публічно-владні інститути забезпечення права на медичну допомогу, до яких входить Президента України, органи законодавчої і виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Обґрунтовано фінансову доступність медичної допомоги як однієї із державних гарантій забезпечення права на таку допомогу, що передбачає передання повноважень і відповідних фінансових ресурсів на регіональний рівень. Наприкінці роботи визначено проблеми реалізації прав пацієнтів на медичну допомогу в Україні та запропоновано способи їх вирішення, а також узагальнено впровадження в Україні досвіду країн Європейського Союзу щодо гарантій реалізації права на медичну допомогу.

Ключеві слова: медична допомога; медичне обслуговування; право на медичну допомогу; фінансова доступність медичної допомоги; гарантії реалізації права на медичну допомогу.

SUMMARY

Yakovleva V.V. State regulation of ensuring the right to medical care in Ukraine – Manuscript.

Graduate work for obtaining an academic degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2020.

The master's thesis is devoted to the study of state regulation of ensuring the right to medical care in Ukraine. In the introduction the relevance and level of theme development are substantiated; the purpose and main tasks, object, subject and methods of research are determined; the scientific novelty is describes; the practical value of the obtained results of master's work is established; the structure and scope of work are indicated. At the beginning of the work the general aspects of the study of the right to medical care are considered, namely the essence of the right to medical care is revealed; the principles of the organization of providing such help are resulted. The main part of the research is devoted to the analysis of certain aspects of state regulation of ensuring the right to medical care in Ukraine. The normative regulation of ensuring the right to medical care is outlined. The public authorities of ensuring the right to medical care are characterized. The financial availability of medical care as one of the state guarantees of ensuring the right to such care is substantiated. At the end of the master's thesis, the problems of realization of patients' rights to medical care in Ukraine are identified and ways to solve them are proposed. Also, the introduction in Ukraine of the experience of the European Union countries on guarantees of realization of the right to medical care is generalized.

Keywords: medical care; health care; the right to medical care; financial availability of medical care; guarantees of realization of the right to medical care.